

Školská praxe

Konkursní řízení pro výkon funkce ředitele základní a střední školy

Břetislav Voženilek

1. Úvod do řešené problematiky

V období transformace českého školství je věnována značná pozornost řediteli školy ze strany odborné i laické veřejnosti. Řešit problém autority a role ředitele školy základní a střední školy je v současném období velmi složité.

Analýza teoretických poznatků a praktických zkušeností z řídicí práce potvrzuje, že na kvalitu výchovně vzdělávacího procesu v základním a středním školství má výrazný vliv fundovaný a pro výkon funkce připravený řídicí pracovník (manažer).

Výběr budoucího ředitele základní nebo střední školy je, v podmínkách českého školství, prováděn konkursním řízením.

1.1 Vymezení pojmu konkurs

Z hlediska teoretických východisek je nutné vymezit pojem konkurs v širších souvislostech.

Ve slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost¹ jsou uvedeny následující výklady (definice):

- vypsání konkursu na uvolněné místo;
- soutěž o pracovní místo;
- soutěž na vykonávání určitých prací;
- soudní řízení záležitostí v likvidaci dlužníkovy majetku k vyrovnání jeho dluhů.

Slovník cizích slov² charakterizuje pojem konkurs jako:

- učitelskou zkoušku po absolvování příslušného učiliště k ustavení učitelem;
- církevní právní zkoušku, kterou koná duchovní osoba, aby se mohla ucházet o určitý úřad (např. farní konkurs).

V personálním managementu je pojem konkurs vymezen jako forma výběru pracovníků pro manažerské funkce nebo do funkcí specialistů.³

V pedagogickém slovníku Průcha, J., Mareš, J., Walterová, E. se pojem konkurs nenachází.

S dalším vymezením pojmu konkurs se setkáváme v souvislosti s periodickým hodnocením práce ředitelů předškolních zařízení, škol a školských výchovných zařízení.

S účinností od 1. ledna 1996 se zavádí pravidelné periodické hodnocení práce ředitelů základních škol, základních uměleckých škol, učilišť, středních škol a speciálních škol v rámci konkursního řízení, jehož výsledkem bude potvrzení ředitele v jeho funkci na další období nebo jeho výměna.

2. Historie konkursního řízení

Při vymezování pojmů konkurs v současné společenské reformě nelze zapomínat na historický vývoj konkursů.

2.1 Historie výběru uchazečů na místo ředitelů základních a středních škol v předmnichovské republice

Za předmnichovské republiky byly ve školství konkursy obvyklé. Pokud se uvolnilo místo na veřejné obecné škole, vypisovala místní školní rada konkurs. Při něm bylo dbáno, aby na každé škole byla polovina míst obsazena učiteli a polovina učitelkami. V případě ředitelů náležela na chlapeckých školách vždy přednost uchazečům, na školách dívčích uchazečkám. Mezi hlediska výběru patřila: kvalifikace uchazeče, služební stáří, činnost veřejná, rodinné poměry.

Konkursy na volná systemizovaná místa ředitelů středních škol obsahovaly náročné požadavky a měly i složitější mechanismus. Na místo ředitele sestavoval pořadí, tzv. terno, přímo zemský školní inspektor, jmenování provedl podle návrhu ministerstva a usnesení vlády prezident republiky. Ministr školství pak určil jmenovanému řediteli služební místo. Jmenovací dekret vydával zemský školní inspektor. Propůjčení místa ředitele se považovalo za povýšení.

2.2 Obsazování uvolněných míst ředitelů do roku 1989

Od konkursů na volná místa ředitelů se postupně přecházelo na jmenování do funkcí ředitelů škol, školských zařízení. Hlediska výběru byla následující: pedagogická způsobilost, určitý počet let praxe, morální bezúhonnost,

zařazení uchazeče do nomenklatury stranického orgánu, absolvování funkčního studia pro vedoucí pracovníky ve školství. Z historického pohledu lze konstatovat, že i mezi jmenovanými řediteli škol a školských zařízení byli pedagogové na vysoké odborné úrovni. Je také pravda, že ne každý ředitel školy nebo školského zařízení plnil příkazy stranických orgánů a musel proto funkci ředitele opustit.

2.3 Konkursní řízení v roce 1990

V roce 1990 probíhaly na všech základních školách konkursy, které byly poznamenány společenskými změnami v listopadu 1989. Na místa ředitelů se po konkursním řízení dostala řada pedagogů, která využila nedokonalé legislativní předpisy k cestě za osobní kariérou. Neznalost základních aspektů řídicí práce způsobila v některých základních školách nedostatky ve výchovně vzdělávacím procesu.

Konkursní řízení v roce 1990 bylo poznamenáno také vyřizováním osobních účtů, zejména na venkovských školách. V Praze se na některých obvodech konala dvě kola konkursů. V prvním kole uchazeč na místo ředitele základní školy musel vyplnit psychologické testy a ve druhém kole se musel přizpůsobit požadavkům členů konkursní komise. Účast na těchto konkursech nebyla pro řadu pedagogů příjemná.

2.4 Konkursní řízení od roku 1991 do roku 1995

V roce 1991 byla Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky vydána vyhláška č. 187/1995 Sb. o sestavování konkursních komisí a pravidlech jejich činnosti pro konkursní řízení na vybrané funkce v oblasti školství.

Uchazeč na místo ředitele základní školy by měl tuto vyhlášku podrobně prostudovat ještě dříve, než odevzdá přihlášku do konkursu na místo ředitele základní školy.

Vyhláška MŠMT ČR č. 187/1991 Sb. upravuje:

- a) postup při sestavování konkursních komisí,
- b) pravidla činnosti komisí při konkursním řízení,
- c) pravidla průběhu konkursu,
- d) pravidla úhrady konkursního řízení.

Ukazuje se, že ani tato vyhláška nesplňuje požadavky na zabezpečení řádného průběhu konkursního řízení. Proto je Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky připravována nová vyhláška podle novely zákona č. 138/1995 Sb. a 139/1995 Sb.

Osobní příprava uchazeče na konkursní řízení

Pro uchazeče na místo ředitele základní nebo střední školy je důležité seznámit se s hlavními částmi školského, pracovního a ekonomického práva.

Z oblasti školského práva je třeba znát:

- Zákon č. 138/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění zákona č. 188/1988 Sb., zákona č. 171/1990 Sb., zákona č. 134/1993 Sb., zákona č. 190/1993 Sb., zákona č. 331/1993 Sb., nálezu Ústavního soudu ČR č. 49/1994 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb., a zákon České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění zákona České národní rady č. 31/1984 Sb., zákona České národní rady č. 390/1991 Sb. a zákona č. 190/1993 Sb.
- Zákon č. 139/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění zákona č. 190/1993 Sb. a zákona č. 256/1994 Sb.

Uchazeči o místo ředitele základní nebo střední školy se doporučuje dále prostudovat tyto uvedené vyhlášky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky:

- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 291/1991 Sb., o základní škole.
- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 187/1991 Sb., o sestavování konkursních komisí a pravidlech jejich činnosti pro konkursní řízení na vybrané funkce v oblasti školství.
- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 225 a č. 226/1993 Sb., kterou se mění a doplňuje vyhláška MŠMT ČR č. 291/1991 Sb., o základní škole.
- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 354/1991 Sb., o středních školách ve znění vyhlášek 187/1992 Sb. a 241/1993 Sb.

Pro ucelený přehled dalších dokumentů k oblasti školského práva lze informativně prostudovat:

- Nařízení vlády České republiky ze dne 16. září 1992, kterým se stanoví míra vyučovací povinnosti učitelů a míra povinnosti výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků ve školství č. 503/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Pro oblast pracovního práva je doporučováno prostudovat následující části zákoníku práce:

- Pracovní smlouva, vznik pracovního poměru, změna sjednaných pracovních podmínek, převedení na jinou práci, pracovní cesta a přeložení, převedení zaměstnance na původní pracovní místo, převedení a přeložení na žádost zaměstnance, skončení pracovního poměru, dohoda, výpověď, výpovědní doby, výpověď daná zaměstnavatelem, zákaz výpovědi, výpověď daná zaměstnancem, okamžité zrušení pracovního poměru, skončení pracovního poměru sjednaného na určitou dobu, zrušení pracovního poměru ve zkušební době, účast odborových orgánů při rozvázání pracovního poměru, volba a jmenování.
- Základní povinnosti zaměstnanců, základní povinnosti vedoucích zaměstnanců, pracovní řád, pracovní doba a přestávky v práci, práce přesčas, dovolená na zotavenou, mzda, náhrada mzdy a náhrady výdajů, bezpečnost a ochrana zdraví při práci.
- Péče o zaměstnance, pracovní a životní podmínky zaměstnanců a jejich odborný růst, péče o kvalifikaci zaměstnanců a její zvyšování, pracovní podmínky žen a mladistvých.

Z oblasti ekonomického práva je třeba prostudovat:

- odbornou literaturu, která se vztahuje k právní subjektivitě škol a následující zákony:
- Zákon č. 576/1990 Sb., o rozpočtových pravidlech České republiky ve znění dalších zákonů č. 166/1992 Sb., č. 189/1993 Sb., č. 57/1995 Sb., č. 154/1995 Sb.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

Součástí přípravy na konkursní řízení je, u části vyhlášovatelů konkursů, vypracování „Návrhu koncepce řízení školy“ v rozsahu dvou až tří stran. Zpracovat návrh koncepce základní nebo střední školy vyžaduje od uchazeče na místo ředitele základní nebo střední školy získat následující materiály ke studiu: vzdělávací program školy, personální obsazení školy, základní dokumentaci školy, charakteristiku školy. Tuto součást je třeba posuzovat obezřetně, neboť hrozí nebezpečí, že předkládaný projekt nemusí být z pera uchazeče.

Poznámky

1. Kolektiv: Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Akademia, Praha 1994.

2. Klimeš, L.: Slovník cizích slov. SPN, Praha 1994.
3. Stýblo, J.: Personální management. Grada, Praha 1993.
4. Pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy České republiky k provádění periodického hodnocení práce ředitelů předškolních zařízení, škol a školských výchovných zařízení. Čj. 27 251/95-42 ze dne 18. 12. 1995.

Literatura

- Bacík, F., Kalous, J., Svoboda, J. a kol.: Úvod do teorie a praxe školského managementu. Praha, Karolinum 1995.
- Kolektiv: Zákoník práce, zákon České národní rady č. 74/1994, úplné znění. Nakladatelství Sagit, Ostrava 1994.
- Morkes, F.: Postavení učitele v předmnichovském Československu. Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha 1994.
- Stýblo, J.: Jak vybírat spolupracovníky. Montanex, Ostrava 1994.
- Stýblo, J.: Personální management. Grada, Praha 1993.
- Šimková, J., Menšík, F.: Právní předpisy ve školství. Comenia Consult, Praha 1992.
- Voženilek, B.: Role ředitele základní školy v současných společenských podmínkách. In: Pedagogická orientace, 1994, č. 12-13.
- Voženilek, B.: Příspěvek k řešení právní problematiky v řízení základního školství. Závěrečná bakalářská práce. Pedagogická fakulta UK, Praha 1995.